

jaghmluha ta' eghmara ghar Rhieb tal-Qabar ta' Kristu. Ghax kif jidher mill "Atti" tan-Nutar Pietru d'Armenia, fil-jum 20 ta' Frar 1630, il-Kunvent ta' Ġiezu kien xtara dar, bini wiehed mieghu, bil-bieb fit-triq ta' Santa Luċija. Did dar kienet ta' wahda jisimha Katarina, il-mara tal-Papas Grieg Kattoliku, Giovanni Metaxi (Chetta Schirò: "Memorie del Rito Greco in Malta", p. 24, etc.). Inxtrat tliet mija u hamsa u tmenin skud.

Din id dar, f'Gunja tas-sena 1656 hadditha l-"Propaganda Fide" u tatha lil-Kummissarju tal-Art Imqaddsa biex jistrieħu fihha r-Rhieb li jkun geyjin u sejrin Ġerusalem. Din id dar hija, bi-ftit tiswijiet li saru minn dak iż-żmien 'il-hawn, dak il-Kunvent ekejken, bil-bieb kbir, bis-salib ahmar fuqu, fix-xellug tal-kurridur tal-Kunvent ta' Ġiezu tal-Belt, li semmejna fil-bidu.

P. V. CARDONA, O.F.M.

AGRAPHA CHRISTI

(Jorbot mal-ħarga ta' qabel, faċċata 30)

Fi ktieb jghidulu *Codex Bezae*, li jinsab f'Cambridge, l-Ingilterra, fil-Bxara ta' San Luqa, k. VI v. 4 hemm miktub li darba Ġesù ra raġel jahdem fil-ghalqa, nhar ta' Sibt. Resaq fuq il-ħajt u qallu: *Raġel, jekk taf x'int taghmel, tkun imbierek; imma jekk ma tafx x'int taghmel, tkun mishut.*

Ried ifisser Ġesù, li jekk dak ir-raġel kien jahdem għal xi htieġa, biex is-Sibt minn bdiel gid, kif irid Alla, ma jisfalux ta' deni, kien imbierek, għax għamel raj Alla; imma jekk haseb li b'xogħlu kiser is-Sibt, kien mishut, għax li kien dnuw, kieku għamlu xorta wahda.

Qawl iehor ta' Ġesù, li fih wisq fejda għal min itegħmu, ħadtu minn ktieb Ingliz (Sweet Scented Leaves) miktub minn mara Kattolka Ingliza (Violet O'Connor), li ma nafx minn fejn tenniētu. Ġesù darba ra kelb mejjet mormi fit-triq. Kif rah qal: *il-ghaġ (avorju) ma hux aktar abjad minn snienu.* Il-Lhud li kienu mieghu stagħģbu. Qalu: "Min hu dan li saħansitra f'kelb mejjet isib xi ħaġa x'ifahħar?" Donnu ried Ġesù b'dal-

kliem jagħtina turija li għandna nsemmu l-gid li naraw f'ħadd jehor, imqar kien qajja, aktar mid-deni tagħhom, imqar ikun wisq. Kemm nonqsu ta' kull jum f'din il-ħaġa! Kemm nies m'humieħ għajr imaqdru lill-gha'rhom biex jgħattu xturhom, jew biex juru n-naqra ta' ħajr li jistħajjlu li għandhom huma!

Fi ktieb qadim miktub mill-ewwel insara, li jithaddet fuq il-Mewt ta' Ġesù, miktub dan li ġej, li mill-bixra tiegħu jidher li aktarx hu minnu. Meta Ġesù kien quddiem Pilatu, u resqu l-Lhud iqassu fuqu u jixluh, il-ħakem Ruman qallu: "Tisma' x'inhuma jghidu fuqek? Int xi twieġeb?" U Ġesù għal dal-kliem qal lil Pilatu: *Kull ħadd għandu s-setgħa fuq fommhu, li jghid il-gid jew id-deni.* Jaraw huma. Jigifieri, m'hux kull ma jghidu n-nies għandu jkun minnu. Daqs kemm bniedem jista' jghid is-sewwa, daqs hekk iehor jista' jghid il-gideb. Jekk min jitkellem ikun ħabib, jew għadu; jekk għandu xi qlieġ, xi fejda, jew xi mikseb, aktarx li jghawweg is-sewwa. Jekk dak li jkun ma

jkunx ra b'ghajnejh, is-sewwa ma ghandux jaqta' li jafha qatt.

Dan il-qawl li ġej ukoll insab mik-tub fuq il-weraq tal-bordi ġewwa qabar tal-Insara fil-Masar. Darba Ġesù dahal fil-Maqdes tat-Tempju ta' Ġerusalem, mal-ixirka tiegħu. Rahom wiehed mill-Farisin u qal lil Ġesù: "Ma tisthux, tidhlu fil-Maqdes negsin, minghajr ma tinhaslu u tbiddlu?" Wiegħbu Ġesù: *Jewilla int, li qiegħed hawn, safi?* Wiegħb l-Ifras: "Jiena safi, ghax qabel ma dhalt inhsilt u ndlikt bil-misk." Raġa' wiegħb Ġesù: *Imsejkna intom il-Farisin, għomja li ma tarawx. Int inhsilt fl-ilma nieges, li fih intefgħu klieb u ħnieżer. U dlikt ġismek bil-misk bħal ma jagħmlu n-nisa tad-dnub biex jingħoġbu u jqanqlu xewqat ir-rgiel. Intom indaf u tfuħu minn barra, imma minn ġewwa mimlijin bil-qżież u l-intiena. Imma jien u l-ixirka tiegħi, li int tghid li ahna negsin, ahna misfijin fl-ilma li hiereg minn (Maqghad Alla).*

Kemm imissu kull bniedem, meta jara xi nuqqas f'ghajru, qabel ma jistaghgeb bih u jghid fuqu u jsawwru bi lwien koroh, isaqsi lilu nnifsu l-mistoqsija li saqsa lil dak l-Ifras, Ġesù: "Jewilla jien, li qiegħed nistaghgeb b'dan, safi?" U kemm ftit nies jistgħu bi dmirhom kollu jwiegħbu li iwa. U minn dawn il-ftit kemm l-iwa tagħhom ikun taċ-ċajt, bħal ma kien ta' dak l-Ifras! Jekk għadek ma wqajtx f'dik il-hti'a bħal flien li tistaghgeb bih, jewilla tghodd ruhek b'ahjar minnu? Qatt sibt ruhek f'dak it-tigrib bħalu u hriġt b'wiċċ il-gid? Mela, qajla qajla, ghax kieku sibt ruhek bħalu ma tafx kontx tagħmel aghar minnu.

Fi ktieb qadim, jghidulu *Didascalia* hemm miktuba dil-kelma ċara ta' Ġesù: *Hadd m'hu magħruf, jekk m'hux*

imgarrab. Biex bniedem jingharaf jekk hux tajjeb jew hazin, irid l-ewwel għaddi mill-magħsar tal-hemm u d-dwejjjaq. Il-hajja hafifa, bla tigrib, ma tisser xejn. Fil-ghaks u fil-moh-qri'a johroġ mill-bniedem dak li ghandu f'qalbu.

Fi ktieb iehor qadim tal-ewwel In-sara hemm miktub ukoll dal-qawl sabih ta' Ġesù: *Min hu dgħajjef, ghandu jghix bis-saħħa ta' min hu qawwi*. Hekk ghandu jkun, jahasra, tal-an-qas bejn l-Insara. Min ghandu n-nieqes, m'hux bi htijietu, ghax m'ghandux jghix ma' min ghandu ż-żejjed? Imma bosta jagħmlu bil-maqlub ta' dal-qawl ta' Ġesù, u jinqdew bid-dagħaf, biex jagħsruhom u jistagħnew minn fuq demmhom.

Fi ktieb tal-Bxara qadim li nsab m'ilux wisq fil-Masar, fil-k. XVI v. 14 ta' San Mark hemm din iż-żjeda, li miktub li qaluha l-hdax l-Appostlu, m'hux li qalha Ġesù, meta ċanfarhom ghax ma kienux ommnu fil-qawma tiegħu: *Dan iż-żmien li ahna fih qiegħed f'idejn ix-xitan, li bis-saħħa tal-erwieh hżiena tiegħu, ma jhallix lil min jifhem is-sewwa t'Alla! Għal hekk int, Mulej, dawwolilna mōhħna!*

Dak iż-żmien li semmew l-Appostli, raġa' ġie fuqna, milli jidher. Issa wkoll, donnha li d-dinja tinsab taht idejn ix-xitan, li bis-saħħa ta' hafna nies hżiena, jahdem dejjem biex inaqqas u jneħhi għal kollox it-twemmin fid-dinja l-oħra, halli kull hadd jixxala f'did-dinja u jitgħrarr fid-dnubiet. U ahna wkoll jaqblilna nitolbu t-talba li l-Appostli talbu lil Ġesù, li jdawwolilna mōhħna, imsejkna nies tad-dinja, halli naraw u nifhmu l-ghajb li fih ninsabu, u nagħmlu t-tewba, qabel ma nsibu ruhna fid-dagħbien tal-ahhar telfa, li minnu ma jkunx hemm helesien, għal dejjem.

FRA NIKOL.